

R 60

c. 1526

Denis 359.

ORATIO PRO:

TREPICA IOANNIS CVSPINIANI AD SACRI

Ro. Imp. Principes & proceres, ut bellum suscipiant contra

Turcum cum descriptione confectus, nuper in Hunga-

ria facti, quo periit Rex Hungarie LVDOVICVS.

Et qua via Turcus SOLOMET ad Budam

usq; pervenerit ex Albagrega, Cum enu-

meratione clara dotum, quibus a

natura dotata est Hungaria,

cū insertione multarum

rerū annotatu dignis

sumarum. Lege le-

ctor & indi-

ca in quam

miseriā

ho-

die Christiā

nitas est coniecta.

p. d. 2 impator

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI ET DNO. D.

BERNHARDO Presuli Tridentino, Sereniss. Regis Hungariae
& Bohemiae, Archiducis Austriae &c. FERDINANDI

Primario à Consilijs: V. C. atq; opt. IO.

HANNES Cuspinianus, Salsia

tem & felicitatem

optat.

SCRIPSI hijs diebus Reverendissime Praesul miserabilem & execrandam Turcorum stragem: Quae LVDOVICVS Rex Bohemiae & Hungariae misere perijt, & Regia urbs Buda & Pestum oppidum à Turco incensa conflagarunt, templa desolata sunt, muri conquisati corruerunt, quod nemo sine lachrymis cernere hodie possit, Principes sacri Romani Imperij & proceres adhortando, ut postposita mora ueniāt in subsidium Christianitati, ne hoc idem experiantur. Facilis enim est aditus Turcis ex Hungaria in Austriam, Bavariam & Sueuiam. Et licet hoc idem Aeneas Silvius in cōuentu Mantuano, tanquam Pontifex Romanus, Antonius Campanus Episcopus Aprulinus in conuentu Ratisponensi FRIDERICO III. Caes. Ro. cunctisq; principi bus astantibus, suaserit & adhortatus est: ut arma contra crudeles Turcos sumant. Franciscus quoq; Philolphus longe lateq; CAROLO & LVDOVICO Francorum Regibus, VLADISLAO Regi Hungariae, NICOLAO Pont. Ro. PAVLO II. Pont. MAX. SIXTO. IIII. NICOLAO Trono, & CHRISTOFERO Mauro Ducibus Venetorum, FRIDERICO Vrbinati Duci, BERNHARDO IUSTINIANO Patrio Veneto, LVDOVICO Fuscario Equiti aurato & Iureconsulto, & passim alijs de Turcis expugnandis scripsit artificiosissime simul & elegantissime. Ego tamen simpliciter ut res gesta est in nostra uicina, & quae oculis uidi & fama ad nos peruenit, rem disserui. Ut omnes intelligant, si modo legerint crudelis illius Tyranni seuitiam ab omnibus Christianis Principibus animaduertendam, & cito quam citissime succurrendum si Christianitatem tutari ac defendere uolunt. Vale Reverendiss. & simul optis
Vno Princeps, Boniq; consule.

1906 ev 222. sz.

Dixerint licet plurimi, multiq; sint dicturi Acinceps, de crudelitate Mahumeticae sectae, q; impie saeuierint semper in Christianum sanguinē. Quancq; sint ueluti Lupi qui raptu fiunt indies efferatiores, quum tamē omnium sint effeminatissimi & imbelles Asiatici, ut antiquitus de eis ferebat. O Phryges & uere Phryges finite arma uiris. Nam & Gre
ci olim gens strennua adeo degenerauit ut originem suā nesciat, uoluptatibus omnis generis corruptissima. Quando quidem apud Turcos nullū est peccatū q; non peccare. Si tamen mihi a Deo opt. Max. liceret optare quae uellem, in cōmune Christianitatis commodū, nil aliud poscerem: q; ut oculata fide omnes Christiani Principes cernerent, quae nuper sauius Christiani nominis hostis Soleymannus Turcorum princeps, dum conflictum statuisset cū piissimo Hungarorum Rege Ludouico uictor patrauit, & Budae & in Hungaria, quam ui occupauit, & incendio & hoim cede truculentissima, Tum neminem puto ex uobis o principes & sacri Romani Imperij proceres, tam segnem & oscitabundū domi torpere: Quin hanc cladem pro sua uirili uindicare, et optinū quēq; manu sua strennue ulcisci, Relictis domibus reb; festinaret rupta omni mora. Ne crudelis illa et sanguinolenta bestia, sumptis cornibus latius ueluti rabidus canis in Christi Gregē populabūda sequiret, & suo rictu aperto uorare quod restat Hungariae conaretur. Nempe cū superioris anno Zelymus Tyrānus huius progenitor, ut hinc ordiar (Nam altius repetere quae ante annos quinquaginta & amplius acta sunt, Mathia Rege & Ioanne Huniade regnantibus: quando Turci uicti & castris exuti repulsi sunt, et Belgradum ab hostibus liberatum, Licet Gentū terror tū passim appellaretur Turcus, iam inutile duco; Dicitur quae

Opbyges
& uere
Phryges.

Narratio.

A ij

præsens nostra ætas uidit & heu pro chdolor experta est: q̄
 sine lachrymis effari uix possunt) Cum inq̄ Selymus supe-
 riore anno post deuictum Sultanum, recepta Palestina, Sy-
 ria & Alexandria & post superatum Persarum Regem So-
 phi cum plerisq̄ locis, quę tributaria fecit, mortuus esset, res-
 licto filio Solometh: Qui effertior patre, Hungaris malo-
 fato negligentibus ac dormitantibus, clauem regni Nanda-
 ralbam, Taurinum siue Belgradum ueteribus dictū eripus-
 isset uel ut loquar uerius potius Hungari sua desidia amisiss-
 sent: Capta dehinc Rhodo nobilissima Insula, pari torpore
 Christianis principibus male uigilantib⁹, Zelimo extincto
 filius Solometh patre sæuior multoq̄ truculentior, maiorū
 suorum uestigia sequutus, ut uoraret cæteras Christiani or-
 bis regiones, sicut a maioribus fuit institutus, maximam clas-
 sem nauium toto anno fabricare nixus, quo contra Danubi-
 um irrumperet in Hungariam, quam multo ante inuadere
 meditatus, Cum iam diu Bulgariam, Mesiam, Illyrici et Cro-
 atia partes cū Græcia, insatiabilis bestia deuorasset, Sic rem
 aggressus est, ut ordine omnia explicem. Tria namq̄ maxi-
 ma flumina Danubio, qui Hister postremo appellat in unū
 alueum prope Nandaralbam coeunt. Sauus, Drauius, et pis-
 culentissimus Tibiscus, qui nostra ætate Tisza uulgo dicit̄,
 prope Segedunum Danubium ingrediens receptis prius in
 suum alueum Keres & Maros fluuijs, maximus illic fit al-
 ueus in Danubio. Qui deinceps per Trāsalpinam Walachia
 am ob montes præcipites & in cælum usq̄ uergentes, ut sic
 dicam, sit arctior, Sed mire profunditatis ut Traianus Cæsar
 olim debellaturus Decibalum Regem in Persas proficiscēs
 occasionem sumens pontem supra Danubium mira arte &
 ingenio strauisse feratur, cuius fragmenta hodie adhuc extāt

Taurinū,
 Nandaral-
 ba.
 Belgradū

Pons Tra-
 iani in Da-
 nubio.

cum inscriptione Traiani Neruæ filij Cæsaris uere Pontifi-
 cis, quod paucis etiam doctissimis notū est. Vbi haud lōge
 fons scaturit qui. s. crucis uulgo dicitur & magnis miraculis
 claret. Quoties enim Rex aliquis Hungariæ uel moritur
 uel periculū aliquod subire cogitur, aqua fontis in cruorem
 uertitur, ad multos hominum lāguores quibus medet̄ haud
 inutilis. Quod accolis longe lateq̄ patet & longa experien-
 tia comprobatum est. Vere itaq̄ proximo huius anni Hun-
 garis dormitantibus somnum Epimenidis, Choreisq̄ & ui-
 no indulgentibus, Sanguinolentus tyrannus Solomet, innu-
 meris nauibus paruis & magnis, Temporarijs quoq̄ celeri-
 bus tamen, quas antiquitas celoces appellat, onustis cōmeas-
 tu et bellicis machinis, Cū magno exercitu quoq̄ in Hunga-
 riam irrumperit. Fertur autem ducentena milia hominū, præ-
 ter inutilem turbam Calonum & lixarum habuisse in exer-
 citu, cum triginta milibus Camelorum, qui artalariam ingē-
 tem, com meatū ac cætera impedimenta ferebant, cum sele-
 ctissimis equitibus et peditum caterua, qui lanizari uulgo di-
 cuntur ex sanguine Christiano fere omnes orti, quos pro de-
 cima parentibus surripit & gladiatoria arte ac militari disci-
 plina institui facit: Quibus custodiam corporis cōmittit, p-
 prij: hos quoties castrametatur in suo tabernaculo habet cu-
 stodes, & sine eius iussu ne digitum quidem transuersum as-
 gunt ab Imperatore. Nam de cæteris eius ministris quibus
 utitur nunc non est differendi locus, qui copiose alibi de ijs
 scripsimus. Posteaq̄ ergo Solomet ex Nandaralba soluit
 recto itinere primum arcem munitissimam Salansem per-
 uenit quā nullo labore cepit. Hinc adiacentes arces & oppi-
 da aggressus, donec Varadinum Petri strenuis uiris ac
 militibus egregijs munitum, ac com meatu & bellicis machi-

Pons sano
 sic crucis

Salansem
 men.

Varadinū
 Petri.

nis bene prouisum peruenit. Vbi subsistit & aliquot diebus frustra conat⁹, licet semper ad solitas fraudes ut pelliceret ad se inhabitatores, confugeret. Cum illis persuadere nequirit, indignatus ueluti frendens belua acius instare. At illi tanquam uiri fortes acius se defendere, quoad precipuos e suo exercitu milites amitteret. Tum blandiri coepit militibus ac libertatem, si sese dederent obtulit. Atque sperantes a Rege auxilium, mori prius decreuerant omnes quam sese dedere. Cum nusquam auxilium ueniret nec a Rege nec a Regnicolis, accepta libertate ultro se dediderunt. Turcus castrum & arce munitissima potius, nullam ut asselet seruat fidem, sed captiuos ut pecora abegit in perpetuam seruitutem, ac miserum exilium. Dehinc arcem hanc munit, & militibus ac necessarijs prouidit, proque fortalicio firmissimo usque nunc utitur. Paulatim adiacentes uillas & oppida hominibus uacua occupat. Tunc tellum arcem, Dehinc Vlack oppidum in ripa Danubij situm: Vbi quondam Capistranus in sepulchro quiescens resurrectionem communem expectat, flammis ferroque expugnauit. Tandem tandem exciti Hungari: Episcopo Colociense lacrymis ac precibus comixtis adhortante & efflagitante, ne tantum inertes uino somnoque sepulti, uniuerso mundo essent fabulae, Vix enim dici potest quantum uir ille religiosus equidem & bono zelo motus: Cum tamen ab ineunte aetate semper fuisset bellicosus, sepiissime manus conferens cum Turcis, passim cunctos ad aggrediendum cohortatur, ut patriam tuerentur, uxores & liberos, quauis saepe rideret a plerisque, qui omnia inique interpretantur. Sic itaque piissimus Rex Ludouicus cupiens regnum & subditos sibi commissos tutari ac defendere, paucis comitantibus. Multi enim ex suis immemores iuris iurandi fatum sui Regis expectantes la-

Titellum
Vlack ar-
ces.

uerunt. Budam egressus xxiii. Iulij, Decem octo milibus passuum Tolnam uenit, haud longe ab oppido quod Batha uulgo appellatur, ubi sanguis Christi religiosissime ueneratur, Turco occurrit. At contra, Turcus a Danubio cum exercitu haud longe discedens, omnia longe lateque deuastat, Arcem Soclos quam olim Emericus Deperinn magnis sumptibus struxerat Regni Hungariae Palatinus, uir sane haud ignobilis & Caesari Maximiliano, dum ambo uiueret haud ingratus, oppugnatur⁹ scalas opponit Turcus, credens uno aut altero die in potestate sua ui posse redigere. Sed omnes illius conatus, uiri fortes qui hanc arcem custodiebant, eluserunt & ter repulsus ab expugnatione arcis, tandem cum ignominia cessit Belua frendens praeter ira. Idem illi accidit in altera arce haud longe ab hac cui nomen Walpo quam pari furore aggressus irrita labore omni & frustrato ridicule cessit, amissis pluribus bellicosissimis uiris & militibus. Utinam omnes alij sic uires intendissent: Non sunt enim ferrei Turci ut uulgo opinatur, ut non possint uinci, sed molles & effeminati, omnia furore & impetu agentes, precipites, mox si uires uideant ab incepto desistentes ceu mulieres, quae primis suis consilijs longe anteuertunt uiros, sed mox languentes a suis decidunt meditationibus, si paulo fortius adoriuntur. Cum in Soclos & Walpo male cessisset Turco, conuertit se ad quinque Ecclesias ciuitatem haud fortem, ubi Episcopus nobilis uirum habuit olim nostra aetate insignem, & prudentia ac experientia multis Regionibus comprobatur, cui nomen erat Georgius Zotmar. Hanc urbem facile igne & ferro expugnauit: Hic sequitia usus crudelissima in uiros quos trucidauit, & mulieres ac uirgines quas stupro in luxu suis militibus concessit, & postremo in seruitutem abegit.

Ludouici
Regis iussu
p. p. gressus
sui cum ex-
ercitu.
Tolna.
Batha.
Soclos

Walpo.

Quinque
deserta ex-
pugnatio.

Georgius
Zotmar

Volens compensare saeva trulentia ignominiam quam et in Soclos & Walpo adeptus erat. Sic misera urbs uiris et mulieribus spoliata, tandem cremata est: Nec preces nec lachrymae quas mulieres ac liberi cum parentibus, non absque magnis singultibus ac gemitu emisunt, locum ullum apud saevum hostem habere potuerunt. O crudelissimum spectaculum quod merito principes & Proceres Romani Imperij cordi suscipere debeant, Erat enim haec urbs uiris ac foeminis speciosis decora, mercimonijs clara, diuitijs insignis. Quae una die sic misere periit & occidit, cum tot hominibus ac bonis, quae in spoliis ac praedam Turcorum cessere omnia. Rex Ludouicus interim circa oppidum cui nomen Mohatz exercitum habens, ut fertur triginta milium equitum expectauit a suis subsidium: Iussit ut Thezaurum Ecclesiae in tantarum necessitate dissoluerent. Maria Regina Hungariae de nobilissimo stemmate Regum Hispaniarum & Archiducum Austriae orta, & quae maritum unice deamauit, nihil obmisit quod ad salutem domini sui spectare uidebat. Rogando petendo auxilia ab exteris & suis Regnicolis, opes suas omnes dilargita est. Bohemos nobiles accersit nullis parcendo expensis ut suo Regi suppetias ferret. Intendebat omnes neruos Paulus Temeri Archiepiscopus Collociensis, qui prius aliquoties priusquam habitum .s. Francisci indueret, tanquam strenuissimus miles a pueritia saepe manus cum Turcis conseruit: & ob id propter praedaras eius res gestas in Archiepiscopum electus, ueluti uigilantissimus pastor super gregem Dominicum, omnes angulos circumeundo, adhortando et monendo anxie obiuit: ut sese liberos uxores & patriam defenderet. Alijs fletum excussit & lachrymas, alijs risum qui subsannando monachum tanquam inutilem Rei bellicae putabant, tan-

Mohatz

Paulus Temeri.

bant, tanquam surdis fabulam cecinit. Alij Praefules & nobiles Regni suum Regem comitabantur: Suscepit deinde omnem fortunae aleam aestimantes, Regem admonere nemo bono cenfuit, suo apte ingenio plus satis, ad quaecumque pericula subeunda promptum, qui nullis calcaribus egebat. Vanam fuissent, qui eius rei rationem habuissent, & tam periculum Regem tanto periculo non commisissent. Sed cum ex suis multi imprudentes Regem hortarentur ut cum Turco congredieretur: Impar & uiribus & potentia contra tam seuum ac potentem hostem, noluit degener apparere & inglorius, ne timidus incularet propriam uitam contempsit & salutem: Manus conferere (Licet testudineo gradu ad tam arduum opus sui se monerent) cum hoste tam potente, statuit. Alij causabant exercitum suum non satis fore turbae tantae. Alij arguere Regem, si hostem elabi fineret arma conuersuros in ipsum. Pars expectare plura auxilia ex Bohemis suadebat, pars satis esse affirmabat. Sic perissimum Regem ancipitem suis suasionibus, qui tamen minus uirium habuit, quam tantum negotium requirebat, reddebant. Alij ut urgerent Regem ad hoc fatum, alij sibi magis quam Regi consulerent, uarijs argumentis instabant. Contumelias quas in ipsum Regem iaciebant, ferre non potens Rex: licet careret et Imperatore experto, qui aciem instituere sciret, tormenta iaculari, & exercitum ordinare: Plerisque reluctanti- bus & disuadentibus aciem educit, non satis compositam. xxx Augusti, qua die Ecclesia Decolationis, s. Iohannis festum religiosae colit. Fit clangor Tubarum, strepitus armorum, ferit ethera clamor uirorum. Nostri tormenta bellica & machinas frustra iaculantes, ne exercitus Turci ullam quidem partem attigerant. Aliqua distantia haud modica Turcus audis- ens ibi paratam aciem, cum numerosa sua multitudine pra-

Clades cum
Rege Lu-
dowico fa-
cta, xxx
Augusti

missis tormentis ac bellicis machinis, ne ictum quidem ullū frustra emisit, quin recto tramite in exercitum Regis, ueluti repentinus imber & tonitru certis grandinibus uenit. Quo territi nostri, cum dicto citius Turci exercitū Regis obruerent, a multitudine superati pauci uertuntur in fugam, salutis sue cōsules fuga. Posteaq; nec punctim nec cesim Turci a nostris possent offendi ita armati Cortesinis & loricis tam copiosum sanguinem fuderunt, ut campi sanguinolenti instar torrentium fluitarent. Nostri pallantes territi Barbarico clamore frequentato Dabra Dabra hu, quas uoces crudeliter reiterabant, maximumq; terrorem nostris iniecerūt, præsentem mortem oculis animaduertunt. Dissolutus exercitus a nostris Regem arripuit male custodiū a suis, qui præter opinionem omnium in lacum, quem Danubius inundatione facit insiliit. Et cum non essent qui pijsimum Regem armis exuerent obrutus aquis in lacu submersus est & absorptus: ut olim Imp. Decius Aug. pari conflictu perijt. Et post mense Octobri tādē repertus in Alba Regali, ubi maiores sui sepulti quiescunt, præsentia multorum Regnicolarum terræ mandatus. Ex nostris cecidisse ac captos esse triginta circiter milia ferunt. In quis Episcopus Tschinadiē. Varadiē. Quinq; Ecclesiē. Gauriē. Strigoniē. & Archiepiscopus Colociensis, cuius caput longe haste affixum per exercitum ostentari fecit, in suorum consolationem: ut pote quos crebro sua strenua manu occidit, in ludibrium. Id quod olim C. Nero Cos. post cesum Hannibalis fratrem qui Hasdrubal dicebatur ante bellum punicum secundū ut Silius Italicus prodidit, exclamabat.

Tum Nero procera Sublimia cuspide portans
Ora Ducis cesi, Cannas pensauimus inquit

Dabra Dabra
hu.

Decius Aug.
gustus.

C. Nero
Hasdrubal

Hannibal & Trebiam & Trasimeni littora tecum
Fraterno capite, i duplica perfida bella
Et geminas arcesse acies, hæc premia restant
Qui tua transmissus aptauit Alpibus arma.
Sic Turcus ostenso capite Archiepiscopi Colociensis, magno timpanorum & tubarum premisso fonitu consolari uoluit suos incommoda multa ab eo passos. Quis est obsecro tam ferreus, tam durus, tam impius, qui non tam defledum casum miseretur, tam pijs Principis Ludouici indignissimā mortem non defleat. Tot Antistitium & præsulum misera biles cedes, Tot uirorum fortium honesta pectora, ob patriæ suæ defensionem & liberorum protectionem, constanti animo conflictus passorum mortes non ingemiscat. Fuit occisus cum multis Episcopis Rex Vladislaus iuxta Varnā Bulgariae ciuitatem inelytam Anno Christi M. CCCC. XLVI. cum ipse prior irritasset Turcos & iusiurandū datum & scriptum, iussu Romani Pontificis, per Cardinalem Iulianum: qui & ipse uiolata fidei, quæ hosti etiam seruanda est, uiolasset turpissime, poenas dedit. Sed Sigismundus Imperator cum haud prouide cum Turcis manus conseruisset iuxta Nicopiam urbem, eosq; prouocasset in campo lato, quem Panisus fluuius prope Hemos montes præterlabitur, stulticiæ suæ poenas luit. Anno nostræ salutis M. CCC. XCVI. priusq; Rex Romanorum designaretur, Sed post in Regem Ro. creatus a nato Hiesu anno M. CCCC. IX. prope Galambotz infra Zenderouiam in Ripa Danubij grauissima clade affectus, uix ultra Danubium fuga salutē inuenit. At hic innocentissimus Rex Ludouicus non ut hostem prouocaret, sed Regnum suum tutaretur a tam cruento hoste tam miserandum fatum subiit, omnium posteritate

Varnensis
Clades.

Sigismundi
Cesaris
clades.
Nicopia

Galibotz
Zenderouia

Bassa
Romanie
Bassa Na-
tolie.

Puga Re-
gina & ci-
uii ex Bu-
da per Da-
nubium.

cōmiserandum. O sacri Romani Imperij Principes & Pro-
ceres eminentissimi, hanc stragem cordi recipite, futuro ma-
lo occurrite: facite ne Turcus de tanto conflictu lateat am-
plius, ne toties simus uictimæ hostibus quas imolent. Ne in
conspectu uestro uxores, liberos, uirgines, & pueros, uide-
re cogemini turpissima quæq; pati, ensibus trucidari, abigi
in exilium, omni morte crudelius. Non expectetis ne talem
aleam iterum atq; iterum subire Christiana gens cogatur.
Nam neglecta solent incendia sumere vires. Et tua res agit
paries cū proximus ardet. Perfecto igitur prelio cum pars
se se fuge dedisset, pars misere cesa occubisset: Turcus uoca-
tis ad se summis suis consiliarijs, qui uulgo Bassæ dicuntur,
quorū duos habet primarios, alter qui præest Romanie, al-
ter Natolie, quibus rerū summā committit. Sic enim omnes
suas prouincias intra mare & ultra mare diuidit: Hūc Con-
stantinopolitano Imperio. Alterū Orienti preponit, et hinc
nomina fortiuntur. Imerim Bassa ex ijs primas partes habet,
quem ut propriam animam charū habet, quasi dicas Abra-
ham Bassa, alter Balibeck Bassa patria lingua dicit, ijs com-
mittit: cū iam dissipatus esset exercitus & Rex fuga clapsus
misere periisset: ut Regiam urbem Budam adorirentur. Hī
dicto audientes ut Budam arripiant & spolient, ingenti exer-
citu Turcum præcedunt. Tunc fit misera fuga ciuiū, &
Maria Regina in tanta festinatione, ignara adhuc, de mariti
fato, omnem suppellectilem in naues absportat. Sic cæteri ci-
ues cum uxoribus & liberis ac suppellectile, quam in tanto
metu ac trepidatione eripere poterant, Danubio se cōmit-
tunt, ut Viennam uersus fugiant. Feruntur septuaginta sex
naues onustæ per Danubium ascēdisse: Præter illos qui cur-
ribus & equis satagebant auferre, quas quisq; potuit recu-

las suas. Hic miserum cerneret spectaculum. Erant in nauibus
mulieres impregnatae & partui uicinæ quæ pariebant,
& ob timorem abortum fecerunt. Quædam puerperū nu-
per egressæ, infantes lactauerunt, & dum hos curant, alios
præcipites pueros e nauibus præcipitare uident: Hic eiula-
tus, singultus, lachrymæ, fletus diu & nocte audiuntur. Nec
enim satis in festinatione tanta commeatu prouisæ matres,
pueros panem petere nō sine miseria uociferantes audierūt.
Ventū est in Danubio ad Strigoniū Archiepiscopalem se-
dem. Tum Hufferones incolæ Regni, Turcis longe sauior-
es & crudeliores nulla pietate moti, nulla misericordia: Na-
uem unam onustam Regia suppellectile Regine auferūt, spo-
liant & diripiunt. Nec tanta feritate satiati, nisi ludibrio etiā
suam Reginam afficiant in tanta anxietate: muliebres uestes
& puellarum soleas ex Gynecio absportatas induunt, Cho-
reas faciunt, Risus & sublationes in timidum sexum iaci-
unt. O gens effera & crudelior omni Turco omni suppli-
cio perdenda & mille mortis generibus castiganda, soboles
scelerata, non aere non terra ferenda. Id tuæ Reginæ facis pi-
issimæ uiro orbatae, fletu & lachrymis tabescenti. O scelus,
Num o principes sacri Romani Imperij & proceres, est hec
gens funditus e radicibus exterminanda & delenda: Bonos
si qui extant semper excipio. Quibusdam nauibus funes nau-
ticos secuerunt ut in Danubio fluctuaret errabundæ, et sub-
mergerentur. Deniq; nullum genus sauitiæ ac crudelitatis,
quod in Reginam suam & mileros ciues profugos excogi-
tare poterant, obmiserunt, hī strenui milites. Vt hinc facile
liquefcere potest, quantum Regem suum amarint, quātum
illi seruiuerint, quantum auxilium illi prestiterint. Anim⁹ me-
minisse horret dictuq; refugit. Quis potest lamenta mulie-

Excidium
Regie Vr
bis Budæ
et Pestis
oppidi.

rum uociferationesq; diurnas nocturnasq; satis pro rei indignitate recensere. Postq; appulerunt Poloniū Regina et mileri ciues cum uxoribus & liberis, ut textum orationis meæ seruem: Vrbs Regia a Bassis, qui Cæsarem prouenerūt incendio horrendo cōflagrauit, & Pestum oppidum in quintum usq; diem: Troiam ardentem tum quisq; imaginari poterat. Corruerunt tecta & turres, templa sanctorū spoliabatur donarijs, Reliquiæ quæ superfuertant corripiebant. Nihil tutum nihil tranquillum relinquebatur. Serui dominorū profugorū scientes repositoria adaperiebant, ut furta cōmitterent quæ uellent, ne nihil tutum bonis uiris remaneret. Iudæi quorum magnus numerus Budæ erat, pro uita usq; & libertate strenue sese defenderunt. Priusq; Solomet Turcus urbem Budam intraret: ducenti forte ex pauperib; quibus fuga non erat concessa ob inopiam, Regiam arcem occupabāt. Et cū Imperator uellet ingredi, tanto ardore ac impetu tormentorum ingressum eius arcuerunt (Licet uix annona in dies paucos ijs sufficeret) ut uitam ijs saluam promitteret, si eius ingressum haud impedirent, quod ratum tenuit quoad occupata arce in solio resedit. Tandem suasionibus induxit ut secū in Turciā proficisceretur. Cum itaq; Regia vrbs in cinerē esset pene uersa: Nono die aduentus sui in Budam, Turcus festinabundus fugam molitus, pontem temporarium ex Insula sancti Georgij, ubi moniales habitant, strauisse fertur, causatus aduersā ualitudinem: Sed reuera ut occurreret Sophi Adrianopolim ferro flāmisq; euasit, ut ex exploratore qui Viennæ captus fuerat didici, pontem traiecit festinabundus, multis sese comittantibus ac prementibus, rupto in fine ponte submersis ac præcipitatis. Rumor inde sparsus Turcum mortem appetisse, qui ad eius usq; Locū

tenentem dimanauit, qui sese creat Cæsarem: & cum falsus esset uano illo rumore inuictus Sophi, occasionem Turcorū Cæsari dedit, ut perhibent eum usq; hodie in Sophiā insigni vrbe inter Nicopiā & Philippopolim perseuerare, ancipitē & dubium quo dirigat iter: Tum propter discordem locū tenentem, tum propter crudelissimam pestilitatem quæ homines & iumenta depascit, ut sui non compos quid agat plane nesciat. Utinam o principes & Proceres Romani Imperij, qui prius aliquoties Budæ fuistis, unde uestri subditi in Bauaria, Sueuia, & Rheno alimenta sæpe ex tam locuplete imperio sumserunt, cerneretis in eam redactam turpitudinem ac deformitatem, ut non modo uille cuipiam, sed ne pago quidem aliquo sit conferenda, sine tectis, turribus, muris scissis & ruinam minantibus, plane rudera potius appellanda q̃ vrbs regia, olim diuitijs affluentem, & uoluptatibus plenam, iam defædatam & suo pristino aspectu deformem, lupis & uulpibus q̃ hominibus ad inhabitandum aptiorē: Nemo certe uestrum sibi a lachrymis temperaret: Nemo ex uobis non exandesceret in cruentissimam beluam Turcum: Nemo se cohiberet si posset quin arma sumeret ad uindicandum tam nefarium opus. Nulla iam templa sanctorū uidentur solito ornatu redimita: sed squalida, sed lacera, sed scissa, & imaginibus beatorum uacua, stabula uerius porcorum q̃ loca sacra. Vrbs oppleta cadaueribus hominum & iumentorum. Quis hæc uidens non ingemiscat ac doleat tantæ urbis tam citum interitum & desolationē? Tanti inq; regni, quod in Europa unicum est & solum Archiregni, tam citam euerionē? De cuius bonitate ac fertilitate nunc latius differam, ut omnes intelligant non abs re antiquitus Archiregnum dictum & habitum. Imprimis bonitas terræ et ser-

Cōmendatio
Regni
Hungariæ
ab ois generis
emo
lumentis

tilitas agri consideretur, quæ uinetis fructibus omnis generis, montibus hortis amoenissimis, agris fertilissimis adeo est excellens, ut nec Italiae quidem, quæ flos mundi appellatur, cedere uideatur: Si eximias mala granata aut punica, quæ alijs eque nobilibus fructibus compensat, & dulcedine & sapore. Et ut particularius de singulis loquar. Nunquid hæc regio Hungariæ uina producit simplicia & tenuia, vaciens dicta, claritate aquam æquantia: Acriora & fortia Summa

Triplex uinum in Hungaria.

chia rubea & alba: Sirimienſia excellentissima, quæ cū Cretico aut Corſico certare putantur uino, alba item & rubea: unde motus Imperator Probus uetuit uina coli omnia, præter quæ in Pannonijs, hoc est Sirimienſia, & Gallijs, quæ excellentiunt in uniuerso orbe. De agrorum fertilitate. Haud longe a Temesio longa experientia comprobatum est, si quis sili-giam nem ferat, tertio quoque anno in triticum uertatur. Quis in hoc regno colonorum certat cum uicino de transgresso limite celsipitis: cum liberum sit cuique quot uelit iugera arare aut ferere. Timent nobiles rustici, si plus colligerent frumenti quæ sibi pro annuo censu hero dando, ne præda fiat nobilibus si frumento abundauerint. Ita rapiunt nobiles quicquid colonis abundat, & id facit foecordes & ignauos rusticos. Alio qui hæc terra tantum frumenti produceret, si coleretur, ut duobus Regnis sat esset, omnia enim pauperum alimēta exposita sunt prædæ & spolijs nobilium: qui excarnificāt subditos, si uiderint eos abundare annona & alijs necessarijs.

Tibiscus Abundantia piscium.

Abundantiam piscium omnis generis quis mihi enarrabit? Tibiscus quem nostra ætas Tylsam appellat adeo pisculentus, ut si alueum exceſſerit & inundet in paludes, porci inde saginentur. Sepe uisum est Scaphis haurire pisces seruū uolentem aquare equos qui aquatum ducuntur. Capitonum huius

huius fluminis multitudo, hinc manifestior fit, si quis considerat quod in aere ad solem arefacti & hinc saliti plenis, curribus in exterās usque nationes ferantur. Quotannis Viennam ducuntur currus talium piscium innumerabiles. Nec Eſoces qui uulgo Hufones appellant, pisces sine ossibus, ut Melascribit ex Euxino in Danubiū prodeūtes in Hūgariā usque sunt omittendi. Viennæ quicquid uno die ducenti a me uisi sunt quicquid plures. Ut interim prætereā alia genera piscium infinita, quæ ex Hungaria Viennam deferuntur, quorum nec numerus nec nomina inueniri facile possunt. Age differamus nunc de iumentis omnis generis, quibus bona pars Europæ pascitur, tauris, bobus, uaccis, capris, ouibus, uitulis, equis et equibus, quibus celeres currus, qui uulgo Gotschi ab oppido passim nominantur, quibus uno die quindecim milia passuum facile sine labore currere potest quispiam. Sūt publicæ Nundinæ in Austria, die Urbani, s. Viti, s. Valerici, s. Crucis et Katherinæ, quibus multa milia Boum inducuntur: qui per Bauariam in Tirolis Ducatum et Sueuiam feruntur. Præter hos qui hebdomodatim in vrbe Vienna per totum circulum anni uenduntur, semper ducenti aut trecenti simul, ut quispiam facile credere possit exhauriri boues ac iumēta omnia Hungariæ. Omitto quæ per Segniam & Illyricum ac Dalmatiam, in Italiam abiguntur: Quæ si quis uno anno enumeraret altero deficere Hungariam arbitraretur. Quid de feris syluestribus omnis generis commemorabo? Ceruis, Hinnulis, & in altis montibus prope Themelum Capricornis, capris syluestribus, quæ gregatim quando ambulant timorē incolis noctu iniiciūt suo strepitu, ut hostem aliquē potentissimum suspicari possis. Coepit una uenatione Marchio Georgius centum & uiginti ceruos me uidente, ut in

Copia iumentorum omnis generis ex Hungaria.

De multitudine ferarum.

terim minores feras obmittam, quæ libere possunt sine prin-
cipis edicto quoties libet quotcunq; capere. Idem de uolatis
libus dicere possum: vnum quasi exteris miraculum recen-
sebo. Festo diuæ virginis, quo eius natiuitas Budæ celebra-
tur tanta uenit multitudo turturum, quæ sunt me præsentem
numeratæ a mercatoribus uiris fide dignis, ut fidem supe-
ret posse tot reperiri uno die turtures, quæ publico foro dis-
trahuntur: Supra enim octoginta milia et sexcæta sepius nu-
meratæ sunt, ut uix tot colubæ possent alicubi capi. Veniã
nũc ad metalla omnis generis, quæ hæc terra ubertim pro-
ducit, ut hinc plane dijudicet optimus quisq; solam Hunga-
riam possidere abundantissime & locupletissime tot metalla,
la, quor alia regiones plures paulatim & parce producant.
Et ut a minimis ordiar affluit hæc regio Vitriolo, Cinnaba-
ri, lapide Lazuli, Mercurio uiuo, Ferro, Plumbo, Cupro
tanta abundantia, ut multas regiones alat mercibus uarijs.
Argento purissimo, mediocri, & tenui quod triplici reperit
tur forma: Sic et auro quod effoditur in Aurifodinis copios-
se & purissimum in summo gradu. Item quod ex aquis laua-
tur ingeniose & ex arenis colligitur, & quod in montibus ue-
luti quædam ramenta copiose nascitur. Nec id tacendũ pu-
to in Transalpina regione inueniri montes unde effodit ce-
ra, & inde coquitur mire aromaticitatis cupressum olens,
vnde fiunt cereæ miri odoris. Montes salis lucidi, quod ue-
teribus Salgemma uocatur, habet adeo longos latosq; ut
Rex aliquis ex hoc solo prouentu ingentem possit alere ex-
ercitum, quod sine labore, nõ ut fit in Germania magnis cū
impenſis coquendo, excidit. Et hæc bona pene omnia habet
Transyluania iuxta ciuitatem Claudiopolim a Claudio Ce-
sare extructam, ut merito olim hæc terra produxerit Cæsa-

Bonitas
metallorũ
& copia i
Hungaria

Triplex
argentũ et
aurum.

Cereæ
pressu olẽs
Salgemma

res & Augustos potentissimos qui totum pene orbem res-
xerit. Decium scilicet e Bubali ortum, Claudium II. qui vr-
bem potentem Coloswar condidit e Dalmatia oriundum,
Aurelium e Syrmio progenitum, Probum Cæsare item
e Syrmio. Dioclitianum e Dalmatia, quæ regio huic terræ
similiter ascribitur. Carum Illyricum cū filijs Carino et Nu-
meriano. Valentinianum seniore ex Cibala ortum cū fra-
tre Valente. Et Valentiniani filiũ Gracianũ e Syrmio con-
genitum. Quorum numismata & aurea & argentea sepe in
agris Hungaricis reperiuntur, tantorum Regum ac Principũ
uestigia ac indicia. Et si hodie boni Principes hanc terrã in-
colerent, non dubito quin breui Cæsar, & Augg. innumeros
procrearent: Vt merito hæc terra alijs bonitate naturæ pre-
feratur & Archiregnum iure optimo dici possit. Habent
alia regiones singulæ singulas dotes, vnde Maro nos ad-
monet ut Regionem obseruemus.

Et quid quæq; ferat Regio, & quid quæq; recuset
Hic segetes, illic ueniunt felicius uuæ.

Arborei foetus alibi, atq; iniussa uirescunt
Gramina, Non ne uides croceos ut Tmolus odores.

India mittit ebur, molles sua Thura Sabei

At chalibes nudi ferrum, virosq; Pontus

Castorea, Eliadum palmas, Epiros equarum.

Sed quæ regio oĩa quæ diximus tã vbertim? Nulla pfecto.
Hoc tam felix beatumq; Regnum patiemini o Principes et
sacri Romani Imperij Proceres esse in manibus Turcorũ?
ut pro sua libidine tot Regias & inclytas vrbes depopulen-
tur, & fertiles agros euastent? Si nulla uos mouet o Princi-
pes pietas humana et dilectio proximi. At sperate deos me
mores fandi atq; nephãdi, Ponite ante oculos qualis rumor

C ij

uix uestris auribus audiendus clementissimis o uiri Germani, per uniuersum pene orbem circumfertur uos residere ignauos, uicinos dilacerari, & id quidem apertis oculis cernere, & non uestris strenuis manibus malum hoc ulcisci, sed inultum preterire. Cum tamen id compertum sit Turcū neminem plus uereri quā Germanū loricatum, & splendidis ornatum armis, vibrantem cuspidē & longā lanceam, solo uisu uestro terrētur molles hij Asiatici. Tantā itaq; occasionē deesse uiri Germani, qua fronte uerecūdiatq; uultis? Nunquid habetis tria nobilissima flumina in Hungaria, quę nullis alijs mundi partibus cedunt, Danubium, Drauum & Sauum, per quā non modo exercitus pedestris & terrestris, sed artalaria omnis generis, annona & commeatus copiosissimus, & recto quidem itinere transuehi possunt? Nūquid deus opt. Max. hoc anno fertilissimo affluenter et abū de nobis annonam, copiam uini, et aliarum rerum cunctarū diuinitus largitus est? apertissimo indicio quasi digito monstrans, uobis non esse ociandum, somno, ueneriq; indulgendum, sed durum opus Martis, ad id quod nati uidemur, uis presertim o uiri Germani, aggrediendum alacri animo, ad Christi fidem propagandum, & omnibus uiribus enitendū laborandumq; ut hostibus fidei exterminatis, unum Christiano ouile tandem constituatur. Sed heu pro cholo quomodo donis a deo affatim datis abutimur, quasi ad perdenda tantā dona nati essemus. Ingurgitamus nos mero, crapulamur, in noctes usq; medias bibimus. Nullus potest cōueniē principum celebrari nisi symposijs uerius quā conuiujs, bonā partem insummamus. Postq; de sessione uter alteri sit preferendus, plures dies absuipimus, magno Christianitatis detrimento: Tum bibitur ad plenos ciathos & pocula exiccant,

pergrecur & preciosissimus Thezaurus tempus frustra conteritur: ordine talia symposia et per uices celebrant, quasi ad hoc unū conuenerint principes. Ultimo tandem temporis punctulo, consultatur quid agendum, & breuiter quidē & obiter: quia iam sunt crumę exhaustę, & pauperū census, tributuscq; consumptus est, ut nouū uestigal instituat cogitandum. Hęc sunt Dietę Imperiales, Turcus interim uigilat, & Christianorum principum desidiam primū, tum mutua bella, quibus sese inuicem lacescunt, obseruat: & unū post aliud regnum uorat, irridens digladiationes principū inanes. Cogitate o principes quot regna ab quinquaginta annis citra, post orientale Imperium, deuicta Constantino poli, atq; obmissa: perdita sunt, de quibus usq; in hodiernū diem ne pagus quidem ullus recuperatus est a uobis, gliscēte indies uoragine beluę: Ut enim Trapezuntum & Regnum Gręcię nobilissimum obmittam, quomodo Bulgaria, utraq; Mæsia, Dacia, Seruia, Bosina, Nuper Rhodus nobilissima Insula, Alsyría, Babilonia, Memphis, Alexandria, & pridem bona pars Hungarię concessit in ditionem Turci. Ex ijs quas Turcus occupauit terras aut regiones quas vnq; amisit male aut perdidit: Sed semper ultro progressus suum dilatauit Imperium: Nunquid hęc uobis Principes sunt animaduertenda? Erat Belgradum superioribus duobus annis in eum usq; diem quasi ante murale Christianitatis & propugnaculum, quod Turcos arcebat ab ingressu. Sed anno salutis uigesimo primo post M.D. citius perditum & traditum in manus Turcorū, q̄ Hungari animaduertēt per suos, quibus custodia erat demandata. Tanta est iam maiorum & nobilium uigilantia & integritas. De bonis non loquor quos semper excipio; Sed de ijs qui auro
Cij

Ioannes Huniade
Mathias
Rex

Paulus
Gyrfi
Stephanus
de Bathor
senior

Nigra legio.

Appius
Cecus

nus, Hugo Magnus, Boemundus, Gothofredus, Tãcredus
cruce signati, hostes Christi adorti, uictoriã reportarunt ab
hoste sanguinolento. Mathias olim Rex Hungarię & eius
genitor Iohãnes de Hunniade Regni Hungarię Gubernas-
tor Belgradũ, quod nũc Alba Gręca uulgo dī a sequissimo
Turcorũ tyrãno Mahumete obselsũ: Qui uulgo terror gē-
tiũ passim dicebatur, non mō ab obsidione liberarũt, sed ui-
ctũ & castris exutũ ridicule repulerũt, a nato Hiesu anno
M. CCCC. LXIII. Sed tũ uixerãt Paulus Gyrfi, Stepha-
nus de Bator senior, Quanti uiri, Per deũ immortalem, qui
quotidie manus cum Turco conseruerunt semper uictores
Vt & hodie eorũ preclara gesta ad citharã decantant. Non
em̃ amatorię cantilene, ut apud nostrates, sed uirořũ fortĩũ
gesta, De Iohanne Huniade, de Mathia, de Paulo Gyrfi &
Stephano Bathor seniore circũferebant. Nam Rege Ma-
thia uiuente semper cōtinuus exercitus alebatur. Cui nomē
erat Nigra Legio: Quę ad omne momentũ parata erat cō-
tra Turcos, in castris genita et educata a pueritia. Quę nũq̃
uel raro urbes incolebat, quę simul cũ uita Mathię regis de-
fecit. A deo ut Hungaria nũq̃ talē passa calamitatē meo iu-
dicio fuisset, si & nostri ita uigilassent: Nec unq̃ si talia eēnt
a vate aliquo enũciata credidissent. Recte em̃ posset dici no-
stra ętate Hungaris, sic suos lubaiones excoriātibus, & soli
Rapinę studentibus, Id quod Appius Cecus in Bello quod
cũ Pyrro erāt gesturi, licet luminibus esset priuat⁹ apud En-
nium dixit. Quo uobis mētes quę stare recte solebāt. Ante
hac demēti sese flexere ruina? Et nostra ętate in manus So-
lomet presentis Tyranni nullo labore uenit, nō sine ingenti
Christianitatis ignominia & clade, clauis hęc Regni et cli-
peus Nandaralba. Anno primo & vigesimo supra M. D.

Ex cui⁹ deditiōe uel proditiōe potius, subsequuta est calamitas
tota hęc in Hũgaria clades. Vtinã illi dentibus lacerarentur
qui hodie degũt tanti mali autores, & cæteris nobilitate uos-
lũt p̃ferri. Ferdinãde o Ferdinãde Rex clementissime indue
arma, aduoca Reges & principes Imperij, ut Christian⁹ or-
bis a tã seuo hoste tandē liberet: signa te cruce Deũq̃ opt.
Max. precare, ut ceptis assistat: Et quęadmodũ olim Con-
stantinus Maximus hostē Maxentiũ debellaturus, in cœlo
uidit columnã ardentē cũ oraculo in aere clamãte, in hoc uis-
ces: Ita tu prelato tibi Labaro cũ imagine crucis fortiter ho-
stē aggredere: Non deerit tibi Diues Italia, Nobilis Gallia,
Fortis Hispania, bellicosa & populosa Germania, qui te oēs
comitabunt, p̃ena canentes & Deũ psallētes, ut tandē te ex
hoste trophea reportantē, & spolijs onustũ, uictoriã certam
cernere ualeamus miseri. Ad hoc tã sanctũ opus te iuuabit
inuitissimus Cæsar frater tuus, qui sua classe ex ultimis Hi-
spaniæ sinibus & gentes fortes adducet, cũ numerofo exer-
citu, & artalariã cũ bellicis machinis copiosam, ut hostis cru-
delis undiq̃ circũuallatus det suę uoracitatis pœnas aliqñ:
aut abiectis idolis, incipiat uerũ Deũ adorare & recognosce-
re, & cũ omnibus suis subditis, unã nobiscũ religionē assu-
mat. Interitus em̃ & calamitosus suę sectę exitus prope est:
Quod sui asserũt, qui paulo sunt eruditiores et futura preui-
dent. Quod si in Germania, ut fieri solet & iã rumor incert⁹,
utinã falsus & uanus, aduolat nouus tumultus suborĩ. Vñ
seditiōes & similitates nouę sunt pertimescēde: Quibus pos-
set tã sanctũ tam pium opus impediri: Sepe em̃ uisum est cũ
expeditio gñalis cōtra christi hostē esset sumēda: nouã quã-
dam zizaniã rebellĩũ esse ortã: ut incepta res impediret: Cas-
lumnator nãq̃ Diabolus libet⁹ & prōpte intercipit, vnde

Constanti-
nus Max.
Maxentij
Labarum.

corruptuntur & honestatem nauici estimant. Si mundi principes ebrietatem, quæ etiam intra cubicula sua serpsit, aliquo strenuo mandato sequentibus poenis interdicerent, mala multa uitarentur. Nec enim princeps aliquis laudem mereatur inter suos militares, nisi liberalitate sit adeo prodigus, ut una nocte uas integrum offerat Bibulis ebibendum, ut amissa ratione tandem sese uulneribus conficiant & digladietur. Sic contrahitur noua amicitia, sic in alterius amici album accipitur ignotus nobilis: Sic alter alteri X. alter XX. equos offert quoties uult ire prædatum & spoliare inopes. Sic iniuriuntur phratriæ passim per plures Regiones, quæ ebrietatis dicuntur. Ab solo uicio ebrietatibus, inter principes Germaniæ, (ut citra adulationem loquar) Libera est domus Archiducum Austriæ, cuius maiores Ab auis & Atauis, semper exhorruerunt ebrietatem. Licet eorum Regio sit uini fertilissima & locupletissima. Quod si principes Imperij nostri consensu, post edictum suis consiliarijs, primarijs, Thesaurario, Cancellario, Magistro Equitum, quem Marescalcum uulgo appellamus, & alijs senioribus interdicerent, ut in exemplum minorum ebrietatem, e qua nascitur blasphemia, luxus, stuprum & mille mala interdicerent. Et hijs dicto non audientes surda aure transgredierentur. Petituri dehinc a principe gratiam & castrum aliquod seu uillam non exaudirentur, & indignationem Principis sentirent. Cautiores deinceps dubio procul, ne gratiam omnem principis amitterent, ebrietatem fugerent. Hoc singulare censerem remedium, quo huic malo mederi posset. Si ex Christiano orbe propelleretur ebrietas, cui dediti sunt non tam principes quam subditi, multis malis essemus liberati. Mahumethes Turcorum pseudo propheta, licet omnem illis luxum concederet, uinum in

Phratriæ
ebrietatis.

Remedium
contra ebri
etatem.

Mahumethes

quo ebrietas est, interdixit, omnes iussit absternios esse, & aquam cum zuccaro bibere, quod & ipse per se fecit, ut simul comitalem morbum quo laborauit tegeret, & ebrietatem uitandam doceret, quum suos semper in armis esse iuberet, & gladium eis præcipuum insigne daret. Quod si ita uigilarem ad bellum, non ad cyathum non dormiremus somnum Epimenidis in utramuis aurem securi, admonitiones omnes quasi anilem fabulam surdis auribus excipientes. Sed nunc tempus est ut expergiscamur e somno si uolumus, patriam, uxores, liberos saluari. Tempus est o principes Imperij & proceres tempus est, satis est somno datum. Intendit omnes uires ingenij Pius Pontifex in Mantuano conuentu, dum Principes adhortaretur ad sumenda arma contra prophetam & imbellem gentem Asiaticam. Idem fecit Ratisbong Anthonius Campanus, Episcopus Aprutinus, præsentem Friderico III. Cæsarem, & cunctis alijs principibus Romani Imperij, sed nihil est sequutum. Quum emuli Friderici palam assererent, si contributio per uniuersum Romanum Imperium indicta fieret: Posse utrumque Cæsarem & Turcum & Fridericum superare. O Christiana Responsio. Ita sunt semper Principum nonnullorum, emulationes Christianæ Reipublicæ noxiæ habitæ. Et uires Turci sunt indies auctiores facti, quoad iam Hungaria subacta in uestibulum usque peruenit. Et iam nulla oratione nec adhortatione opus est, sed armis, sed gladijs, sed lanceis. Nec vos moueat o Principes vanissima cuiusdam assertio asserentis. Pugnare contra Turcum esse pugnare contra deum ob peccata nostra. Si hic assertor esset vicinus noster cum sua inani & stulta opinione sese delirum fateretur ingenue. Nolui te Luther nominare, & tibi parcere, Sed cum in uno & altero libello, et po-

Atremo ad Assam compatrem libellū effuderis, in quo plane tanq̃ uanissimus ostentator, iterū atq̃ iterū repetis Turcorū bellū esse stultū, & a te solo ceu Propheta prauissimū Optarem tibi ut Budae uidisses in Regia vrbe Tyrannū Solomet, uxore tuā stuprari filiū aut filiam trucidari et canibus obijci, ut uidissent cuncti sanctimoniā tuā & animi constantiam, qui solus inter homīes, humano affectu cares, extra legem humanā positus, Saxum uerius q̃ homo. Sed condonemus tibi longius a regiōibus nostris in Wittenbergo inter potores ceruissae posito. Si hic uidissem te Prophetam solum gloriosum & vanum ostentatorem crudelia spectacula ridentē, tū assererē uera predicasse, Expergiscimini igit̃ expergiscimini o Principes satis iam somno datum. Non enim minus celeritate opus est q̃ uiribus. Iactabat olim Amurathes Turcorum Rex se propediem tēplo Diui Petri pro stabulo ganeoq̃ usurum, propter Christianos Principes inter se mutuo digladiantes. Quod & Solomet post deuictum Rhodum Insulam cogitauit, & quosdam ex cetera Cardineo auro tētauit, & nisi Pontifex prouenisset, traditio cepit sorte ingēs malum in Christianitate peperisset. Ob id inuictissimus Cæsar Carolus V. a se reiecit omnes Turcorū oratores & legatos, nec patitur ullum ad se accedere, quod sapientissimum & consultissimum regem decet. Utinā Venetiis a se deijcerēt Turcos & ipsorum legatos, quibus se Christianitati faciunt suspectos. Sed forte idem fatum & Venetos & Turcos agitat. Vtraq̃ enim natio, nisi fallor, est prope interitum, qui circa idem pene tempus emerferūt & forte simul occident. Ferdinandus Hungariæ & Bohemiæ Rex, nullam obmittit occasionem quin proximo vere coactis ex Bohemis, Morauis, Silesiis, ex Imperio Principibus &

bus & proceribus inmensis militibus & generoso exercitu bellum suscipiatur contra Christi hostes. Deus Opt. Max. factum fortunet & ceptis faueat, ne superbi & elati Turci, ex Hungarica uictoria in Austriā, dehinc Bauariam ac Sueuiam, postremo in Gallias serpent. Nam plus sitit qui semel bibendi fines excesserit. Vt olim Hunnorum Rex Attila in cāpos usq̃ Catalaunicos nō sine cede cruenta multorū migrasset, & tandem post Aquileiam destructam: Vnde Venetiæ ex eius ruderibus exedificatae sunt, inopinata morte obrutus est tandē. Nō deerit o Prīcipes inuictis Cæsar. Carolus V. non ceteri Christiani Reges & Principes, qui dubio procul suppetias ferant, tam pio uoto. Vt semel occiso & conculcato Dracone insatiabili, rictū suum uoracem expleant pice & sulphure, qui totū mundū cupit uorare inexplebilis belua: Pacatoq̃ Christiano orbe, fides Christi sincera propagetur & dilatetur, quæ iam obruta tot malis fuit languida & egrota. Mahomet II. Turcorū Amyras: sic enim Reges suos nominant: filio olim suo Pomum integrum cū mense astaret, uorandū dedit, sed puer patrē intuens poscit cultū quo in partes secet. Quō inquit o pater integrum uorabo pomū? Pater, recte sapis inquit, sic pomū diuidēdo & partē post partem deglutiendo. Idem tibi suadeo facturum in uoranda Christianitate: ut Regna & prouintias unā post alias paulatim decerpes, & tandē uores. Sic primū Cōstantinopolis Nea Roma dicta, est excisa, tū Trapezuntū, Tum Græcia omnis. Dehinc Bulgaria, post Boslna, tum Seruia, cum Mæsijs duabus & Dacia. Dehinc Alexandria Afsyria, Thebas, Memphis Aegyptus ac Antiochia, tum Rhodus, nūc Hungaria. Adeste o Prīcipes corripite arma, acuite enses, uibrate gladios, libetis tela, malo futuro occur

rite. Vrgeant uos uxores, liberi & propinqui. Cogitate q̃
Cimbrica mulieres, post defunctos maritos dixerunt. Si in-
quiūt, crim⁹ uita spoliata nō fodiemur, nō secabimur, nō la-
cerabimur, non arabimus, in sepulchris maiorū sepeliemur.
Sic vr̃ae idē loquent̃ & dicēt. Ite marii bonis auib⁹ & uires
ostēdite cōtra t̃ā imbellē & effēminatā turbā, ne nos uideas-
tis in cōspectu vr̃o stuprari, violari, pessima quæq; pati: li-
beros vr̃os trucidari: & quod omni morte crudeli⁹ est, abis-
gi in perpetuā seruitutē. Si nos genuistis, facite ut uiuamus,
ticut parētes vr̃i uobis fecerūt. Nō expectate ut singult⁹ sin-
gultib⁹ lachrimę lachrymis, nos simul miscere uideatis. Heu
grauis erit ille aspectus & horrendū spectaculū suspiria &
lamēta uociferatiōes & ciulatus, simul cernere. Quēadmo-
dū sæpe fit in Carniola, ubi planctus mulierū & ulular⁹ libe-
rorū audiunt̃, ex subita hostiū irruptiōe: Quādo neq; trepi-
datio neq; fuga neq; latebrę profunt. Tūc em̃ neq; etati par-
citur neq; sexui, cōtra ius gentiū oīa agunt, cōtra hūanitatis
pacta, cōtra Legē naturę, cōtra fœdera hoīm, cōtra cōditio-
nes bellorū. Hæc oīa o uiri prius cogitate q̃ experiri uos
cōtingat: Sera est nimirū illa pœnitētia. Si profecto o Princi-
pes Romani Imperij uideretis, quæ nos hic apud uicinos no-
stros uidemus uera me dicere quisq; uestrū & plusq; ve-
rū fateri cogemini: Credite me uobis foliū recitare Sybillæ.
Voluite animo ardorē bellandi uobis natura esse ingeniūt:
qui uultus habetis quantū pace letos & hilares, tm̃ bello na-
tura hostibus terribiliores. Nō ab re Antiquitas Martē ma-
iores nr̃os coluisse tradit, utpote quibus ante alias nationes,
cura equorum & studiū armorū cōcessum est. Nolite a ma-
ioribus vr̃is degenerare, ne uobis obijci possit: Plus olim fē-
minis Germanicis uirū q̃ nūc uiris ad cōmunē libertatē de-

sendendā inesse. Sexingētis quadraginta amplius annis Ger-
mani Imperiū habuerūt, a Carolo magno usq; in Carolum
V. Cæsarē. Illud uultis o principes ac proceres nūc rumpi
aut desolari? Simul em̃ ruet Imperiū & religio Christi: Nec
alterū sine altero durare diu potest. Et quū nr̃o seculo reli-
gio Chri propter quorundā paruiciatā in mille annis ampli-
us nō fuit adeo ruinosā: Videatis ne simul Imperiū, quod eti-
am lapsū minat̃ ruat. Utinā sim uanus augur. In una nāq;
cōcordia Germanorū sita est Chriānorū oīm salus. Nec est
cur uel dissimuletis inferre bellū, uel arma nō q̃ citissime sus-
cipiatis. Semper em̃ Germani fuerūt inuicti, si intestinas si-
multates depoluerūt. Has iā ob Dei opt. Max. laudē depo-
nite queso, & vnanimi cōsensu in propinquū hostē terribis-
sē truculentū & trucē, ac nunq; dormientē ite. O Germani
Etymon nominis uestri paulo diligentius cōsiderate, a quo
sit uobis inditū Germani, id est, toti uiri nō effeminati, qui in
sola multitudine confidūt, sed in sua uirilitate spem ponunt,
estis appellati. Consulendū est nāq; posteritati, id quod Gre-
ci, Illyrici, Bulgari, Bosnæ qui quotidie uexant̃ & miserā ser-
uitutē seruitutē, Chriāni fere oēs, petūt modis oībus & suppli-
ces in cœlū usq; manus tendētes, anxie quotidie clamant &
uociferantur. O Germani succurrite, ferte suppetias miseris,
libertate nos nō modo e duris carcerib⁹ quibus affligimur,
sed a misera seruitute & exilio. Talis clamor indies audit̃ o
uiri Germani, qui uos moueat. Euboia olim amissa, liberū
iter in Pontū aperuit. Rhodus expugnata in Tusculū mare et
Hadriaticū pandit iter. Hungaria deuicta, in Germaniā om-
nem indicat uiam. Sic iam hostis & terra & mari quocunq;
uelit, nisi iter refecare festinabitis libere progredi potest. Co-
gitate o Germani, q̃ sæpe parua manu uiri bellicosi Baldui

ſperat animarū multarū perditionē: Et pleriq; hoīes mali
 timentes ne bonū opus perficiat ad impediendū ſunt prōp-
 tiores q̄p exequēdū prius ceptū: Plures em̄ ſunt mali, ut ait
 vnus e ſeptē Sapientibus Bias Prieneus: Hoc ſi Ferdinan-
 de Princeps potētiſſime malum inueſtigaueris: Tanq̄ vi-
 carius Imperij Diris hos deuoueas & Imperiali Banno exes-
 crare ac anathemate ita ſerias, ut in tertiā uſq; gñationem iſti
 mali ſeminatores zizanie cū natis natorū, & qui naſcent ab
 illis, male pereāt miſerā & calamitoſam uitā perpetuo uiuāt.
 Vt em̄ paulo añ cōmemini, in ſola Germanorū concordia
 Chriſtianorū oīm ſalus ſita eſt, Nō ſinite o ſacri Imperij prī-
 cipes & proceres tantū malū inter uos oriri: Ne ab omnib⁹
 exteris natiōibus male audiat. Reuoluite animo quoties a
 maioribus ueſtris tā pia cogitatio honorū a malis paucis eſt
 intercepta et impedita. Nō uultis aliqñ uxores, liberos et pa-
 triā ueſtram in portū aliqñ tutū collocare? Debet ne ſem-
 per Chriſtianitas fluctuare? & bellis diſcordibus lacerari?
 Dñ talē auerute peſtē, aperiāt terra & ſuo hiatu deglutiat ta-
 les gladiatores inſanos, qui ſola libidine alios impediēdi, ce-
 teris uolūt fortiores & bellicoſiores uideri. Nec terreamini
 multitudine imbellis et Aſiatici populi. Nunq̄ em̄ ſupra du-
 centa milia educūt Turci, quos centū milibus facile poteſtis
 proſternere viri Germani. Sed ſpero in veſtrā fidē o viri
 Germani: ne in tali articulo totius Chriſtianitatis tā inaudī-
 tū ſcelus inter uos oriri permittatis. Sed potius tales rebelles
 ſi qui forte erūt malo ſemīe orti cōpeſcatis & reſpiſcere per-
 ſuadeatis: Vt poſſit Chriſtianitas aliqñ vniuerſa extinc̄tis
 oībus & ſopitis diſcordijs Chriſto Deo Opt. Max. unū cō-
 ſtituere ouile, in quo laudet nōm̄ eius, glorificet & ſyncere
 colat. Id quod vniuerſus populus Chriſtianus, pius expetūt

& deſyderat. Ad quod nos iuuēt Deus ille trinus immorta-
 lis et immenſus: Qui ſua gratiā diuinā nobis celitus vbertim
 ſubminiſtret & largiatur Amen. Sed more noſtro hoc clau-
 damus Tetracticho.

Hec ſi non moucant rationes, ite repente
 Turco ultro dantes oppida, regna, lacus.
 Accipite inq; domos ueſtras, nati quocq; & uxor
 Seruiat æternum, hoſte uidente, nephas.

DIXI.

CASP. VRSINI, AD GERMANIAE PRINCIPES.

Qualia maiorum cineres, Germanaq; uirtus,
 Marſq; pater uobis dicere uerba uelint,
 Quales credibile eſt nequiq; effundere queſtus
 Plurima Turcicis oppida capta uiris,
 Quocq; ſuit facies accenſe ſtebilis urbis,
 Quocq; ſuit ſocle nuper imago ſuge,
 Deſertus caderet cum Rex LVDOVICVS in armis
 Pannoniaſq; ſerus uelleret hoſtis opes
 Parua hæc enumerat uobis oratio ſane
 Parua ſed ingenio magna, ſed ampla fide.
 Hæc miſi uos docto ſuccendat buccina cantu,
 Non aliam ſpes eſt poſſe cedere tubam.

PRINCIPIBVS GERMANIS, VT TANDEM PRISTINAE VIR-

tutis memores, bellū in Imanniſ. Turcū, fortiter & prudēter inſtituant.

IOANNES Alexander Braſſicanus, Philoſophus ac Iureconſultus.

Pana graui memorant accendere bella tumultu
 Agminatim ſubito ſepe mouere metu.
 Pelleum luuenem erexit concentus ad arma
 Inſiit & Herculeā proelia inire manu.
 Tibia uirtutem ſpartanam inſigniter auxit
 Per citharam Cretes bella paraſſe ferunt.
 At nihil hic uel Panſue Orthia carmina proſunt
 Tibia cum fidibus nil quocq; frugis habet.
 Vna atq; unica uos moueat πατριολμοζ ἀνέκρον
 GERMANI tandem martia corda DYCES.

Serum hanc historico presens oratio cultu
 Explicat, ardenti queng; dolore uocans.
 Quod si animo segni tam sordum haud pellitis hostem
 Credite qui uestras mox erit ante fores.
 Credite (uerum opto patrie sum uanus Aruspex)
 Credite, & è tripode credite dicta sacro.
 Actum est de nostro collo, Germania quondam
 Strenua, uictoris lura superba feret
 Illa igitur quam sunt horrenda aduertite, & illi
 Certam hortatori queso adhibete fidem.

Excusum Viennæ Austriæ, per
 Ioannem Singrenium.

